

УДК 061.378.147.132

Т.А. Сметанюк

ВОЛОНТЕРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ В ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЯХ

В статті розкрито потенційні можливості волонтерської діяльності громадських організацій та підходи для потенційного розвитку волонтерства в Україні.

Ключові слова: волонтерська діяльність, громадська організація, дитячі та молодіжні громадські організації.

Волонтерська діяльність на території України, хоча і не носить масовий характер, проте є такою, що дозволяє говорити про неї як про суспільне явище та як про важливу складову діяльності громадських організацій. В загальні ж, волонтерство як свідчить практика, переросло в соціально-суспільний рух, спроможний прийняти на себе частину повноважень державних соціальних установ.

Практика спільної безкорисної діяльності в сільських громадах, була завжди притаманна українському народові. Деякі з форм повсякденного життя українського суспільства, збирання на толоку, будівництво церкви, громадую виконати криницю, доглядати самотніх сусідів похилого віку, виховувати та передавати життєвий досвід майбутньому поколінню, знайшли відображення у волонтерській діяльності громади міста.

Грунтовні дослідження діяльності волонтерських груп розкриті в працях вітчизняних науковців. Так, у роботах (І.Д. Звереві, С. Харченка, Т.Л. Лях) обґрунтовано роль волонтерства як складової соціально-педагогічної роботи з молоддю. У дослідженнях (О.В. Безпалько, Т.Р. Беля'єва, Р.Г. Вайноли, А. Й. Капської, В. Петровича) розкрито технології залучення та підготовки молоді до волонтерської діяльності. Вітчизняні науковці (З.П. Бондаренко, О.Г. Карпенко, Л.І. Мішик, В.А. Поліщук, Р.І. Кравченко) розглядають волонтерство як фактор професійного становлення працівників соціальної сфери.

Метою статті - визначення деяких перспектив розвитку волонтерства Україні під час активної діяльності громадських організацій.

В сучасних умовах відбуваються усвідомлення громадськістю та державними органами важливості соціально - педагогічної роботи, що здійснюється громадськими об'єднаннями. Формування великого руху добровольців - є одним з важливих шляхів до підвищення ефективності та продуктивної соціальної роботи в будь-якій державі. Тому на часі стоїть завдання оптимізувати впровадження фахових, державних технологій роботи з особливостями громадського руху, що об'єднає як інтереси громадян так і громадських організацій.

Громадські організації та волонтерський рух здавна розвивалися як взаємодоповнюючі фактори. На даному етапі волонтерська допомога активно реалізується через структурні та ресурсні можливості громадських організацій.

В умовах громадських організацій волонтери, співпрацюючи з фахівцями, реалізують велику кількість соціальних проєктів, здатні надавати швидко та оперативну допомогу та широкий перелік соціальних послуг (профілактичні заходи, тренінги, семінари, соціальні акції тощо) для різних категорій населення.

В основному волонтерською роботою займаються дитячі, молодіжні, жіночі, культурологічні, релігійні організації, організації патріотичного спрямування, громадські організації соціально-медичного профілю, організації, що спеціалізуються на роботі з інвалідами та ін.

Найбільш активно соціальну роботу з дітьми та молоддю проводять волонтери дитячих, жіночих, молодіжних організацій та організацій, що займаються соціальною роботою з інвалідами. При цьому вся робота виконується на волонтерських началах. Ці організації надають широкий спектр соціальних послуг різним категоріям населення, але основний акцент у своїй діяльності роблять на матеріальній підтримці окремих осіб, груп чи сімей: фінансовій допомозі, забезпеченні продуктами харчування, медикаментами та ін.

Крім цього, волонтери даної групи надають такі види соціальної допомоги соціально незахищеним категоріям населення:

- організація дозвілля (дитячі, молодіжні, релігійні, культурологічні організації, організації патріотичного спрямування);
- питання планування сім'ї (організації соціально-медичного профілю, жіночі та ін.)
- реабілітаційна робота (організації соціально-медичного профілю, особливо які спеціалізуються на роботі з інвалідами);
- консультації та юридична допомога у захисті прав людини (всі громадські організації);
- психологічна допомога (дитячі, молодіжні, релігійні, жіночі та ін.);
- патріотичне та моральне виховання (організації патріотичної спрямованості, культурологічні);
- патронаж вдома, батьківські університети, педагогічна допомога (дитячі, молодіжні, жіночі та релігійні організації);
- гуманітарна допомога (всі громадські організації).

Безперечно, соціальна робота громадських організацій різна за спрямуванням і залежить від профілю конкретної організації [3]. У дитячому і, особливо, молодіжному русі початку XXI століття дедалі помітнішою стає тенденція соціально-педагогічної спрямованості громадських організацій, тому даний напрям роботи соціального педагога є особливо актуальним і важливим. На думку дослідників дитячого руху (Р. Литвак, С. Тетерський, Є. Чепурних, А. Волохов) саме залучення членів дитячих організацій до соціально значимої діяльності

дозволяє розвинути ініціативу дитини, підлітка, створити умови для самостійного включення в життя суспільства, навчити робити усвідомлений вибір [1]. Значну соціально роботу здійснюють дитячі організації, як правило, незахищеним категоріям населення, перш за все громадянам похилого віку, пенсіонерам, інвалідам, своїм одноліткам, з якими сталася біда. Помітне місце у соціальній роботі дитячих організацій посідає також і матеріальна допомога. Молоді волонтери збирають речі, продукти, які потім передаються дітям-сиротам, дітям-інвалідам, пенсіонерам. Діти-волонтери допомагають самотнім і старим людям вирішувати побутові проблеми: купують продукти, виконують різну роботу по господарству, на присадибних ділянках. Волонтери беруть активну участь в організації дозвілля для дітей-сиріт і дітей-інвалідів.

Проте найбільшого поширення набула соціальна робота дитячих організацій серед своїх членів і однолітків. Значна частина громадських дитячих структур займається організацією дозвілля дітей та молоді. При цьому культурно-масові заходи, як правило, тематичного характеру, наприклад з акцентом на профілактиці негативних явищ у молодіжному середовищі, підготовці юнаків до служби у збройних силах, пропаганді здорового способу життя, підтримці творчої молоді.

Слід зазначити, що серед волонтерів дитячих громадських формувань виховуються добре підготовлені менеджери, чимало представників цих формувань займаються організаційною роботою в об'єднаннях школярів, проводять благодійні акції, пропагують зміст роботи своїх організацій. Головним у діяльності дитячих громадських організацій є створення умов для самореалізації, саморозвитку дітей та молоді, самоствердження особистості.

Громадські молодіжні організації мають великий потенціал у здійсненні волонтерської діяльності. Це зумовлено як історичними традиціями, так і актуальними потребами сьогодення. Історичний аналіз показує, що і дитячо-юнацькі товариства, які активно діяли в 20-30-ті роки XX століття на західноукраїнських землях, і піонерська організація в СРСР займалися різними видами волонтерської роботи: насамперед, благодійною шефською допомогою нужденним категоріям населення. Яскравим прикладом, в даному випадку, може слугувати тимурівський рух. В наш час, коли на перший план в суспільній свідомості вийшла прагматична ідеологія, з кожним роком все гостріше відчувається нівелювання таких понять як милосердя, доброчинність, альтруїзм. Саме ці поняття лежать в основі волонтерської діяльності, необхідність здійснення якої зумовлюється соціально-економічною нестабільністю нашої держави [4]. Формування готовності майбутніх соціальних педагогів до роботи з громадськими дитячими та молодіжними організаціями. - Рукопис.

На даному етапі соціальної роботи з молоддю залучені волонтери молодіжних організацій, їхня соціальна діяльність дещо подібна роботі дитячих організацій: шефська допомога ветеранам, пенсіонерам,

одиноким людям. Проте саме вікова різниця визначає форми і методи соціальної роботи. Молодіжні організації орієнтують своїх волонтерів на соціальну допомогу в першу чергу молодшим і старшим, але не своїм одноліткам. Стосовно молоді молодіжні організації виступають здебільшого пропагандистами того чи іншого політичного напрямку, а масові заходи, організовані ними, теж мають політичне спрямування. Соціальна робота волонтерів молодіжних організацій, як правило, обмежується організацією дозвілля, рідше - захистом прав молоді. А індивідуальна і групова консультативна соціальна допомога молодіжними організаціями практично не надається. Для надання соціально-психологічної допомоги своїм членам молодіжні організації користуються послугами ЦССМ [3].

Значення громадських дитячих та молодіжних організацій як суб'єкта цієї діяльності підкреслюється, зокрема, у „Загальнодержавній програмі підтримки молоді на 2004-2008 роки”, де вказується про підтримку трудових та волонтерських загонів громадських дитячих та молодіжних організацій, „діяльність яких спрямована на реставрацію та відновлення пам'яток історії, культури та архітектури, меморіальних комплексів, пам'ятників військової та трудової слави, допомогу соціально незахищеним верствам населення” [2, 22-33.].

Значну роботу щодо надання соціальної допомоги молоді проводять волонтери жіночих організацій. Їхня діяльність орієнтована, в основному, на роботу з жіночою молоддю й спрямована на захист прав жінок.

Досить широко у практичній діяльності жіночих організацій представлені індивідуальні форми роботи. Спеціалісти-волонтери, члени організацій проводять консультації для жінок та їхніх дітей, надаючи їм психологічну, педагогічну, медично-соціальну допомогу. Велика робота провадиться у плані соціального захисту, матеріальної і моральної підтримки багатодітних сімей, одиноких і малолітніх матерів. Значне місце у діяльності жіночих організацій займає робота, спрямована на підготовку майбутнього подружжя чи роботу з молодими сім'ями, а також надання психологічної і соціальної допомоги жінкам та дітям, які зазнали фізичного чи морального насильства [3].

Природно, що така робота різних громадських організацій є досить різноманітною, що пов'язано з профілем організацій, місцевими особливостями, кадровим забезпеченням, можливостями та іншими чинниками. Тому важливим вбачається залучення в практику їх діяльності технологій волонтерської роботи.

Запровадження технологій волонтерської роботи в практику соціально-педагогічної діяльності громадських організацій є одним із пріоритетних завдань та ефективність їх використання залежить від дотримання наступних умов:

- у громадських організаціях будуть визначені і осмислені поняття „волонтер”, „волонтерська робота”;
- будуть визначені напрями і форми роботи волонтерів;

- відбуватиметься координування процесу навчання та розвитку волонтерів;
- відбуватиметься постійна підтримка та контроль волонтерської діяльності;
- буде розроблена система заохочень волонтерів [4].

Усі громадські організації мають великий потенціал, реально — кожна група цих організацій має свій специфічний об'єкт соціальної допомоги і свої форми роботи з ними. Враховуючи, що соціальна допомога членам громадських організацій здійснюється на волонтерських засадах, вона безкоштовна, що дуже важливо в умовах економічної кризи. З іншого боку, участь самої молоді у діяльності цих організацій є незаперечним виховним фактором для кожного члена організації.

На сьогоднішній день великою проблемою у соціальній роботі громадських організацій є їх невелика кількість і нечисленність, що значно перешкоджає залученню цих добровольців до волонтерського руху [1, 45].

Діяльність громадських організацій сприяє тенденції поширення волонтерства за рамки географічних і навіть політичних меж, організація й координація добровольчої діяльності на міжнародному рівні. Багаточисельні транснаціональні платформи й утворення залучають до своїх проектів та програм більше сотні мільйонів людей щорічно.

Однією з особливостей волонтерства є те, що великі її організації (асоціації) іноді перетворюються в складні об'єднання з сильно розвиненою бюрократією (наприклад, Армія спасіння, Корпус миру. Товариство Червоного Хреста).

До більш вагомих міжнародних волонтерських об'єднань сьогодні належать:

- Волонтери ООН (UNV (United Nations Volunteers)) - організація безпосередньо підпорядковується ООН, займається підтримкою сталого глобального розвитку на планеті шляхом просування ідей добровольства й мобілізації добровольців для вирішення конкретних практичних задач. На квітень 2003 року нараховувалось 4000 членів організації, які працювали з біженцями, ВІІТ-інфікованими, дітьми, інвалідами, в галузі освіти дітей і дорослих, охорони здоров'я, міського розвитку, виборчого права й захисту прав виборців, гендерної рівності й прав жінки тощо практично у всіх країнах-учасницях ООН;

- Міжнародна волонтерська організація (SCI (Service Civil International)) - заснована у 1920 році, має 33 відділення по всьому світу. В її задачі входить просування ідей миру, міжнародного взаєморозуміння й солідарності, соціальної справедливості й захисту оточуючого середовища. Основна діяльність зосереджена на організації міжнародних волонтерських проектів, семінарів, волонтерських програм різної тривалості, освітніх тренінгів і міжнародного обміну;

- Молодіжна міжнародна організація (YAP (Youth Action for Peace)) - почала свою діяльність у 1923 році з просування ідей миру й співпраці

між країнами, виступів проти воєнних конфліктів. Має відділення у 15 країнах. Об'єднує політично активну молодь, займається організацією волонтерських антивоєнних проєктів, пацифістських семінарів і тренінгів, розробкою методів ненасильницького вирішення воєнних конфліктів, роботою з біженцями, соціально незахищеними групами, лобюванням антивоєнних та миротворчих ідей серед політичних партій і організацій;

- Федерація Міжнародний культурний молодіжний обмін (ICYE (International Cultural Youth Exchange)) - почала свою діяльність у 1949 році, нараховує 30 відділень у країнах Африки, Азії, Європи й Латинської Америки. Місія федерації - у просуванні молодіжної волонтерської активності за міжнародне взаєморозуміння й мир. Глобальна освіта й інтеркультурне виховання - два основних принципи програм федерації по роботі з дітьми, людьми похилого віку й інвалідами, по організації дитячих центрів, екологічних проєктів;

- Альянс Європейських волонтерських організацій (Alliance (Alliance of European Voluntary Service Organizations)) заснований у 1982 році, представляє собою центр європейських національних волонтерських організацій, що спеціалізуються на координації коротко- й довгострокових волонтерських робочих таборів, які просувають ідеї міжнародної співпраці, миру й взаємодопомоги;

- Координаційний комітет міжнародних волонтерських організацій (CCIVS (Coordinating Committee for International Voluntary Service)) - створений у 1948 році під егідою ЮНЕСКО. Координує діяльність більш, ніж 250 національних волонтерських організацій у 100 країнах світу;

- Асоціація волонтерських організацій (AVSO (Association of Voluntary Service Organization)) - координує діяльність європейських добровольчих організацій і просуває інтереси волонтерства на рівні урядів, соціальних інститутів і громадських організацій [3].

Не слід забувати і про державні установи, де в інституалізованих структурах соціальних служби, центри, державних структур, діють волонтерські служби.

При організації взаємодії між громадськими організаціями добровольців і державою важливим є дотримання певних принципів. Наприклад, принцип партнерства відповідальності витікає з ідеї трансформації взаємостосунків держави і громадянського суспільства шляхом розширення сфери діяльності так званих вторинних асоціацій, куди включаються організації волонтерів, здатних забезпечити громадянам ефективне самоврядування, тим самим сприяючи зміцненню громадянського суспільства [5, 40—41].

Природним у світлі нашого дослідження є питання про значення та місце в суспільній системі, волонтерського руху в громадських організаціях.

України. Основні принципові підходи дослідження впливають із сучасної соціальної політики держава, в якій обґрунтовується

гуманістичний, особистіший та соціально орієнтований підходи до процесу формування соціально-педагогічної допомоги різним верствам населення. Так громадські організації стають, як осередки недержавної системи надання допомоги.

Теоретичне розроблення та обґрунтування ролі сучасних громадських організацій у формуванні волонтерів набуває актуальності, оскільки пов'язаний з створенням умов для підвищення компетентності в усіх сферах життєдіяльності суспільства, збільшення ефективності реагування на кризові періоди становлення Українського суспільства.

Сьогодні за різними даними в Україні налічується близько 25490 громадських фондів, 8000 ініціативних груп, основна задача яких - допомога знедоленим: людям похилого віку, дітям-сиротам, інвалідам. Відтак перед волонтерським рухом стоїть проблема розвитку співробітництва між різними секторами сучасного суспільства.

Список використаних джерел

1. Алексеева О. Третий сектор или благотворительность для „чайников”. - М.: ВВС МРМ, 1997. - 235 с.
2. Загальнодержавна програма підтримки молоді на 2004-2008 роки // Офіційний вісник України. - 2003. - № 50. - С. 22-33.]
3. Історія, теорія та практика волонтерського руху в Україні: наук.-навч.-метод. посібник/ [С.Я. Харченко, О.П. Песоцька, В.О. Кратінова та ін.; за заг. ред. С.Я. Харченка] ; М-во освіти і науки України, Луган. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. - Луганськ: ЛНУ ім. Т. Шевченка, 2008. - 319 с.-
4. Лісовець О.В. Формування готовності майбутніх соціальних педагогів до роботи з громадськими дитячими та молодіжними організаціями: дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.05 - соціальна педагогіка. - Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова. — Київ, 2008.
5. О взаимодействии организаций третьего сектора с государственными организациями в сфере социальной политики. — М., 1998.-214 с.

In value of is opened opportunities volunteers activity of public organizations, potential of development of public organizations

Keywords: volunteers activity, public organizations, children's that the youthful organizations.

Отримано 26.01.2010